

Аптека Ференці: династія професіоналів та її послідовники

Навряд чи в Мукачевому знайдеться людина, яка хоча б раз у житті не переступала поріг цієї аптеки, аби придбати собі готові препарати чи ліки, виготовлені фармацевтами. А старожили й дотепер називають вишукану триповерхову кам'яницю в центрі міста не інакше, ніж «Аптека Ференці»

Колись увесь будинок, перший поверх і підвали якого займала велика аптека, належав знаній династії угорських фармацевтів Ференці. Досі в одній із квартир над аптекою мешкає Єва — онука відомого фармацевта. Власне кажучи, Єва Галада та її чоловік Степан і розповіли нам про своїх славетних родичів.

На початку минулого століття в Мукачевому ліки можна було купити в семи аптеках, які називали за іменами власників: Товта, Органа, Шандора, Санто, Рапапорта. Проте найкращим вважався аптечний заклад Ференці, який діяв ще з першої половини XIX ст., до того, як у 1850 р. Марія-Терезія дозволила відкривати аптеки людям без фармацевтичної освіти.

ЯНОШ

Першими представниками родини Ференці на Закарпатті були німецькі колоністи-землероби із прізвищем Франц, які прибули до Мукачєвого близько 1748 р. У 1862 р. землевласник Янош Франц (1831–1895) за офіційним дозволом міністра внутрішніх справ змінює німецьке прізвище на угорське Ференці. У 1856 р. він одружується з Терезією Тракслер, рідною сестрою відомого угорського фармацевта, випускника Віденського університету, автора низки наукових публікацій Ференца Тракслера (1836–1898).

Син Яноша Ференці — Дюла (1868–1942) — першим у родині обрав фах фармацевта і став власником аптеки «У Спасителя» у центрі Мукачєвого. У 1894 р. Дюла одружився з Маргіт Тракслер (1873–1950), яка також походила з фармацевтичної родини.

Під орудою Дюла Ференці аптека зажила доброї слави поміж міщан. Тут завжди можна було знайти ліки, яких не мали інші аптекарі. Батьківську справу продовжив і розвинув син Дюла — Янош Ференці (1897–1945). Він закінчив Празький і Будапештський університети, отримавши дипломи фармацевта і хіміка, а згодом здобув ступінь доктора фармацевтичних наук.

За керівництва Яноша аптека набула ще більшого розквіту. Зокрема, він надав закладу сучасного вигляду.

На початку минулого століття Янош узяв від держави кредит на значну суму і в 1928 р. звів будинок, який стоїть на площі Миру донині. Арку кам'яниці увінчував напис FERENCZY.

Меблі для нової аптеки виготовляли кращі майстри за спеціальним замовленням. Деякі їхні витвори й дотепер милують око відвідувачів, хоча значна частина обладнання — найкраща — зникла за часів Союзу в невідомому напрямку. Позику Янош зумів повернути до 1944 р., позаяк не бажав боргувати у воєнний час.

До речі, до нього часто зверталися за порадами лікарі та пацієнти. І він нікому не відмовляв. Сам вів бухгалтерію, виконував канцелярську роботу, замовляв і постачав медикаменти. Ліки привозив з Відня, Праги та Будапешта. Якщо лікарські препарати закінчувалися, через два дні аптечні полиці поповнювалися новими. У підвалі

зберігалися упаковки з ліками, а на горищі — лікарські трави та ягоди, які скуповували в місцевих селян. Із рослинної сировини в аптеці виготовляли мазі, краплі та настоянки. А лікувальні чаї відвідувачі могли скуштувати просто біля каси.

Янош Ференці

За прилавком — першим столом відпускали ліки ще двоє спеціалістів. Каса була одна. Власник міг тижнями не заглядати до неї, знаючи, що ані копійки не пропаде: люди, які працювали у Ференці, ставали справжньою родиною. Для них пан Янош побудував помешкання на задньому дворі. За гарну працю персонал отримував подарунки. Якщо ж раптом занедужували самі фармацевти чи хтось із їхніх сімей, вони брали необхідні ліки й залишали в касі папірець для господаря. Наприкінці місяця Янош Ференці рвав ці папірці, а грошей із зарплатні ніколи не вираховував.

Аптечний заклад не зачиняв своїх дверей із ранку до вечора. Навіть уночі працівники відгукувалися на прохання клієнтів, адже міські аптеки чергували за графіком. Проте найбільше відвідувачів мали в базарні дні — понеділок, середу та п'ятницю, коли селяни, які приїжджали на торговицю, запасалися медикаментами. Також в аптеці була машина, якою привозили ліки зі складу й доставляли їх важкохворим.

Так велось у Ференці до «визволення». Тогочасні мукачівські підприємці пакували пожитки й чимдуж тікали з міста, однак

Ференці понад усе прагнув зберегти сімейний бізнес. Незважаючи на палкі прохання друзів, Янош залишився в Мукачевому. Він вважав, що чесне ім'я та праця для людей врятують його від переслідувань радянської влади, адже допомоги аптекаря потребують навіть «червоні».

Та сподівання виявилися марними. Містом поширювалися чутки про сумну долю угорського та німецького

На початку минулого століття в Мукачевому ліки можна було купити в семи аптеках, які називали за іменами власників: Товта, Органа, Шандора, Санто, Рапапорта. Проте найкращим вважався аптечний заклад Ференці, який діяв ще з першої половини XIX ст., до того, як у 1850 р. Марія-Терезія дозволила відкривати аптеки людям без фармацевтичної освіти

населення. Людей викликали на бесіду до будинку, де сьогодні знаходиться художня школа, а потім сліди етнічних угорців та німців

Маргіт Траклер

Міклош Ференці

губилися назавжди.

Про те, що на таку бесіду планують викликати аптекаря Ференці, дізнався генерал, який мешкав по сусідству. Він порадив не реагувати на повістки,

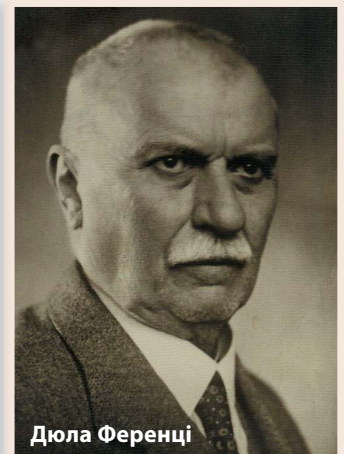
а в разі тиску звернутися до нього самого. За трагічним збігом обставин, генерал подався разом із фронтом на захід якраз у ту мить, коли двері Яноша не витримали натиску радянських «визволителів». У січні 45-го, після відповідної «бесіди», його відправили в Перечин, невелике містечко на Закарпатті. Не допомогли навіть клопотання мукачівських комуністів, мовляв, Янош Ференці — порядна людина, яка не має діла з політикою, а лишень справно виконує свої професійні обов'язки.

Невістка доктора Ференці Агнеса Керечанин разом із знайомою також подалася до Перечина замовити слово за несправедливо ув'язненого та передати йому харчі. Побачити Яноша їм не пощастило — лише пакунок передали через варту. Заночувати в Перечині жінкам було ніде, тож поїхали до Ужгорода. А наступного дня ув'язнених вивезли, не сказавши куди й доки.

Згодом з'ясувалося, що Янош гарував на шахтах в Єнакієво, добував вугілля. Там же похований у братській могилі разом з іншими ворогами народу. Достеменно про умови життя Яноша Ференці в Донбасі та причини його смерті нащадкам невідомо нічого.

МІКЛОШ І ЛОРАНТ

— У 1924 р. Янош Ференці побрався з Маргіт Берновіч (1900–1992), донькою

Дюла Ференці

головного інженера (архітектора) міста Густава Берновіча. У 1925 р. у них народилися сини-близнюки Міклош і Лорант. Третя дитина — дівчинка — померла під час пологів. Синів-близнюків, схожих між собою, як дві краплі води, назвали Міклошем і Лорантом, — розповідає Єва Галада, донька Міклоша. — Хлопці завжди були разом — на шкільній лаві в гімназії Кошіце (Словаччина) й на фармацевтичному факультеті університету в Будапешті. Батьки пишалися, що їхні

44 ФАРМА — це Я!

діти продовжуватимуть сімейну справу. Та не так сталося, як мріялося.

У 1944 р. радянська армія вступила в Будапешт. Велику групу закарпатців без жодних пояснень відправили етапами до табору, що під Москвою.

Пізніше хлопці зрозуміли, навіщо: із представників національних меншин формували ударні робітничі батальйони, які мусили розплачуватися за «помилки» батьків-капіталістів. Так Лорант опинився в Таганрозі, а Міклош — на вагонобудівному заводі ім. Кагановича під Москвою, де два роки перебував у суворих умовах табірної режиму.

До Мукачєвого Міклош повернувся в 1948-му, проте майже одразу його відіслали до Донбасу, де він ще рік працював шахтарем. Рідні не втомлювалися звертатися з клопотаннями, аби повернути Міклоша додому. Їхніми зусиллями чоловіка перевели до села Березинка, що на Мукачєвщині, там він ще два роки відпрацював визначений термін. У 50-му Лорант повернувся до Будапешта.

«Добросовісному працюю ми намагалися заслужити довіру

Наталія Немеш

Нині продовжувачі відомої фармацевтичної династії живуть в Угорщині. Це прямі нащадки Лоранта Ференці (1925–2001). Габор Ференці (1955 р. н.) працює на фармацевтичному заводі в місті Дебрецені, а його дружина Ангела завідує їхньою власною аптекою.

НОВЕ ЖИТТЯ СТАРОЇ АПТЕКИ

Кам'яницю в центрі Мукачєвого вже давно не прикрашає прізвище колишніх власників. Напис FERENCZY зняли за «советів», аби не дратував можновладців і не нагадував про незаконно відібрану приватну власність. Проте аптечний заклад

добротне і просторе — понад 400 м² — дає можливість організувати цей процес у відповідності до всіх норм чинного законодавства. До слова, це єдина аптека з виготовленням ліків у Мукачєвому. Більше того, лікарські препарати за індивідуальними рецептами виявилися настільки затребуваними в закарпатців, що у ЦРА за ними приїжджають мешканці Берегово, Іршави та Сваляви — тих районних центрів, де виробничих аптек немає взагалі. А ще ЦРА № 4 забезпечує ліками аптечного виготовлення Закарпатську обласну дитячу лікарню, яка розташована в Мукачєвому.

Окрім центральної аптеки, сьогодні до складу КП входять ще чотири структурні підрозділи — аптечний пункт у міській поліклініці, ще два аптечні пункти та одна аптека в селах району. Асортимент готових препаратів тут також чималенький, водночас пропонується широкий вибір товарів парафармації. Серед небагатьох у Мукачєвому ЦРА № 4 відпускає наркотичні і психотропні засоби для центральної районної та обласної дитячої лікарень і населення.

У планах Наталії Немеш — капітальний ремонт, заміна зовнішніх вітрин і реставрація старих меблів, які залишилися у спадок від Яноша Ференці. Утім, гроші на перебудову ще належить заробити. На жаль, коштів нема й на те, аби облаштувати в торговому залі бодай невеликий історичний куточок, хоча він міг би стати ще однією туристичною привабою для мандрівників, які охоче відвідують знаменитий мукачєвський замок Паланок. Щоправда, щиро дивує байдужість місцевих чиновників, які ніяк не можуть знайти коштів для відновлення унікальних історичних пам'яток міста.

Підготувала Лариса Дедишина

Єва та Стефан Галада

й дострокове повернення додому, та марно: важко було довести керівництву навіть звідки я родом, адже документів ніяких не було. Пригадую, я написав додому листа, аби хоч цим підтвердити місце народження та проживання. Та відповідь забарилася на шість місяців: лист потрапив не за адресою», — так згадував Ференці-молодший табірні роки в одному з газетних інтерв'ю в 1998 р.

Коли був у Березинці, над чоловіком зглянулися й виділили в одному з трьох будинків батька дві кімнатки, за які він вносив комунальну плату.

Звільнившись із таборів, Міклош знову взявся до праці, але не фармацевтом, бо навіть не дочився, та й аптека родині вже не належала.

досі працює та намагається поволі, але наполегливо повернути собі колишню славу найкращого в місті.

Трохи більше року тому КП «Центральна районна аптека № 4» ЗОВО «Фармація» очолила Наталія Немеш. Керівник молодий та амбітний, Наталія Василівна свою роботу розпочала з кардинальних змін. По-перше, переглянула штатний розклад, розрахувала працівників пенсійного віку та запросила на роботу висококваліфікованих провізорів із дипломами винятково провідних навчальних закладів України — НФаУ та ЛНМУ ім. Данила Галицького. А по-друге, поновила ліцензії на виробництво ліків в умовах аптеки — яка ж справжня аптека без екстемпоральної рецептури! Благо, приміщення аптечного закладу